

Реферат на тему: "Своєрідність творів Альбера Камю"

Альбер Камю

РЕФЕРАТ

НА ТЕМУ

"Своєрідність творів Альбера Камю"

Світова література багата на талановитих письменників-філософів. До них сміло можна віднести письменника-сучасника Альбера Камю. Його твори заслуговують на увагу та дослідження.

КАМЮ Альбер (1913-1960) — франко-алжирський письменник-романіст і політичний мислитель працював у жанрі фантастики та в інших жанрах художньої літератури в стилі екзистенціалізму, відкидаючи пуританські елементи, настільки очевидні в творах таких його теоретиків, як К'єркегор, Гайдеггер і Сартр, і натомість створюючи власний екзистенціалізм з гедоністичними елементами, закоріненими в елліністичному язичництві. Викладаючи центральну свою доктрину, що стосується абсурдності (*l'absurdité*), або ірраціональності всесвіту без Бога чи якогось абсолютного морального закону, Камю заявляв, що він схиляється до південних або середземноморських ідеалів теплоти і щастя, а не до холодних і мертвотних ідеологій півночі.

Його особлива форма екзистенціальної етики спородила характерну форму екзистенціальної політики.

В одному із своїх ранніх есе — "Листі німецькому другові" ("*Lettre à un ami allemand*", 1943) — він дорікає своєму німецькому приятелю за те, що той, виходячи із справедливого твердження про ірраціональність всесвіту, доходить висновку про те, що він мусить підтримувати явно ірраціональну політику Гітлера.

Камю стверджує, що на ірраціональність всесвіту краще відповідати створенням порядку для людства у формі правосуддя. Оскільки екзистенціалістським критерієм автентичності є дотримання моралі на ділі, а не на словах, Камю довершив цей висновок своєю діяльністю, спершу поїхавши в Алжир у ролі політичного журналіста, а після поразки Франції в 1940 році взявши участь у русі Опору.

Роман Камю "Сторонній" ("*L'étranger*", 1942), який з'явився в період окупації, отримав схвалення Сартра, і після визволення мислителя вітали в Парижі водночас і як видатного письменника, і як героя руху Опору. Та незабаром Камю відмежувався від "північних" екзистенціалістів, які ставали дедалі більше прорадянськими і промарксистськими незважаючи на глибоку теоретичну прірву, яка розділяла екзистенціалізм і марксизм.

Камю звинувачував Сартра, Мерло-Понті, Симону де Бовуар та їхніх товаришів у тому, що ті спокусились емоційною привабливістю насилля та ідеологічного

екстремізму. Він спростовував їхні доводи, закликаючи до "середземноморської" мудрості, поміркованості, терпіння. В есе "Міф про Сизифа" (1942) він зображає свого героя Сизифа, який робить одне і те ж знову і знову, проте не відчуває щастя.

Його найбільшим вкладом у політичну теорію є твір "Бунтівна людина" ("L'Homme révolté", 1951), у якому він проголошує, що справжній заколотник є не революціонером — людиною, яка прагне повалити існуючий лад і побудувати новий світ, — але людиною, яка протистоїть несправедливості за допомогою виважених засобів, націлених на те, щоб покращити життя свого сучасника, а не погіршити його. Ця книга — це нескінченне благання про "поступові мирні соціальні перетворення", або ліберальну соціальну демократію як форму, сказати б, більш знайому Великобританії і Скандинавії, ніж будь-якій "середземноморській" країні.

А.Камю вважав, що наукові досягнення не наближають нас до пізнання людського сенсу буття, не дають відповіді на глибинні екзистенційні питанням для чого ми прийшли у світ і в чому сенс нашого буття поза самим актом біологічного існування? Це ті екзистенційні питання, відповіді на які давала релігія, але, на думку Камю, відповіді ілюзорні, що вже не можуть задовольнити "мислячу тростину" новітньої доби. Неспроможна дати відповіді на ці питання й філософія, збиваючись на теологічні моделі, тобто приписування світові якоїсь вищої цілі, запрограмованої в об'єктивному ході речей.

Всі ці питання трактується Камю в його першому великому філософському творі-есе "Міф про Сізіфа", який має підзаголовок "Етюд про абсурд". Камю проголошував: "Поза людським розумом немає абсурду. Отже, разом зі смертю зникає й абсурд, як і все інше. Але абсурду немає і поза світом". Абсурд існує лише в "людському всесвіті", і виникає він із протистояння людської свідомості нерозумному й непроникному світові, з усвідомлення закинутості людини в цей світ і її минулості. "Якби я був деревом чи твариною, — пише Камю, — проблема сенсу зникла б зовсім, бо я став би часткою цього світу. Я був би цим світом, якому я нині протистою всією моєю свідомістю, моєю вимогою волі. Нікчемний розум протиставив мене всьому творінню, і я не можу відмінити його розчерком пера". З цим усвідомленням дійсного місця людини у світобудові з'являється відчуття абсурду, який і є її "метафізичним станом у світі".

Але абсурд береться Камю як вихідний пункт роздумів, на перший план в есе висувається питання про виходи із цього "метафізичного стану". Це питання вирішується автором категорично. На його думку, існують тільки два виходи із стану абсурду, універсального безглуздя: фізичне самогубство, тобто знищення того, хто волає про сенс життя, або "філософське самогубство", стрибок через стіну абсурду в ілюзію, що наділяє вакуум людським змістом і сенсом. Піддаючи обидва ці варіанти докладному аналізу, заснованому на численних прикладах і прецедентах, Камю, зрештою, не схиляється до жодного з них.

Але що ж тоді пропонується? Відповідь слід шукати в заключному нарисі, який дав заголовок усьому есе. Тут Камю звертається до грецького міфу про Сізіфа. Мисляча людина уподібнюється автором цьому міфічному герою, вона приречена на вічне

протистояння абсурду й боротьбу за самоствердження без надії на перемогу. "Сізіф, пролетарій богів, безсильний і бунтівний, знає про безкрайність своєї сумної долі; про неї він думає, спускаючись із гори. Ясність бачення, яка мала бути його мукою, перетворюється на його перемогу". Отже, ясність розуму не тільки відкриває людині трагізм її існування, але й стає її єдиною опорою і джерелом сили, що дозволяє кидати виклик богам. Одне слово, в заключному нарисі "Міф про Сізіфа" екзистенціалізм обертається на трагічний стоїцизм, що загалом характерно для Камю.

Прямуючи розібратися в змісті свого життя, людина, на думку Камю, повертається за підказкою насамперед до навколишнього світу. Але чим питливіше він вдивляється в природу, тим більше усвідомлює її глибоку відмінність від себе і її байдужість до своїх турбот. Камю витлумачує цей факт як "споконвічну ворожість світу". Якщо світ "обезлюднен", то, стверджує Камю, "люди також породжують нелюдське". Не розуміючи як самих себе, так і інших, люди роз'єднані й самотні, у відношеннях між ними царює жорстока безглуздість.

Приреченість, нещастя, безпросвітність, дурниця існування — от лейтмотив творів Камю. Нещасливі люди живуть із "нещасливою" свідомістю в абсурдному світі. "Абсурд" є однією з фундаментальних категорій філософії Камю.

Абсурд Камю спрямований і проти розуму, і проти віри. У бога люди вірять в надії врятуватися від розпачу й абсурдності світу. Але для віруючих самий "абсурд" став богом. Ілюзії на порятунок у богу безглузді, як і безглузді страхітливості "страшного суду".

"Чуму" Камю відносить до романів про антифашистську боротьбу й рух Опору, і для цього є свої підстави. Та й автор прямо проголошував: "Явний зміст "Чуми" — це боротьба європейського руху Опору проти фашизму". Говорив він і про те, що прагнув у романі "відбити атмосферу задухи, в якій ми жили, атмосферу загрози й вигнання, в якій скніли". Однак усім цим зміст твору далеко не вичерпується, навіть більше, акцент у ньому зміщено на трактуванні позачасових філософських проблем буття. "Водночас, — провадив Камю, — я поширив значення цього образу (образу чуми) на буття в цілому".

За жанровою природою твір Камю — це роман-притча, належить він до поширеного в новітній інтелектуальній прозі жанру, що характеризується універсальністю й багатозначністю змісту. До того ж "Чума" Камю — одне із примітних явищ у цьому жанрі, поряд із "Процесом" і "Замком" Кафки, "Котлованом" і "Чевенгуром" Платонова, "Санаторною зоною" Хвильового, "Володарем мух" і "Шпилем" Голдінга тощо. Фабула роману-притчі алегорична, вона позначена смисловою багатозначністю і несе в собі потенційну можливість "прикладання" до різних сфер дійсності, різних її явищ, процесів, структур. Тим самим романи-притчі нового часу наближаються до міфу й набувають рис романів-міфів, нерідко зливаючись з ними.

Фабула роману "Чума" — хроніка чумного року в Орані, жорстокої епідемії, яка вкинула городян у безодню страждань і смерті. Написана ця хроніка людиною, що визнає лише факти й прагне до точності їх викладу, нічим не поступаючись заради

оздоб стилю, її автор — доктор Ріє, який за своїм інтелектуальним складом, і за характером занять шанує розум та логіку і не приймає двозначності, хаосу, ірраціональності. Але це стосується лише "хроніки", тобто притчової фабули, сама ж чума, образ, що витворюється всім романом, — міфічно багатоплановий і багатозначний. Чума у Камю — це не тільки фашизм, "коричнева чума", як тоді називали його в усій Європі, а й зло взагалі, так би мовити, метафізичне зло, невіддільне від буття. Але й цим не вичерпується "супер образ" роману: чума — це й абсурд, який тут осмислюється і як форма існування зла, і трагічна "доля людська", бо зло нездоланне.

"Чума" Камю — роман філософський, і природно, що на першому плані в ньому філософська проблематика, філософське, тобто узагальнено-універсальне трактування зла в контексті людського буття. Саме так і осмислюється чума головними героями роману, інтелектуалами Ріє і Тарру, устами яких найчастіше говорить автор. Для них чума, зло — це щось невіддільне від людини та її існування; найнебезпечніша ж вона тим, що навіть той, хто не хворий, все одно носить хворобу у своєму серці.

В контексті роману чума — універсальна метафора зла в усій його багатолікості й нездоланності. Стан "зачумленості" — стан, якого майже нікому не вдається уникнути, а його подолання вимагає постійної мобілізації волі, духовних і моральних сил особистості. Бути "зачумленим", за Камю, — це не тільки чинити насильство, а й не повставати проти нього. "Зачумленість" — не лише готовність убивати, а й примиренність із тим, що вбивають. Всі люди тою чи іншою мірою перебувають у невіданні, це сумна "доля людська", бо абсолютне знання неможливе. Найстрашніше зло, резюмує автор, це невідання, яке вважає, що йому все відоме і тому можна вбивати. Тут Камю спирається на історичний досвід XX ст., моторошний досвід нацистської Німеччини й більшовицької Росії.

Люди доброї волі можуть перемогти конкретне зло, але їм ніколи не досягнути перемоги над злом у світобудові. "Що таке чума?" — питає Тарру у доктора Ріє, і той, подумавши, відповідає: "Нескінченна поразка". І тому у фіналі роману, слухаючи радісний гамір городян, які святкують звільнення міста від чуми, доктор Ріє думає про те, до будь-якої радості перебуває під загрозою, бо він знає, що "бацила чуми ніколи не вмирає, ніколи не щезає" і що знову, "можливо, настане день, коли на лихо і як наука людям чума розбудить пацюків і пошле їх конати на вулиці щасливого міста".

Слід, проте, зазначити, що Камю непокоїло не так зло саме собою, як позиція людини перед цією невблаганною реальністю буття. А це означає, що не метафізика зла, а гуманістична етика виходить на перший план у романі "Чума". Свідомість того, що остаточна перемога над злом недосяжна, не паралізує розум і волю головних героїв роману, їхньої готовності самовіддано боротися з чумою. Автор шукає в людині ті сили, ті потенції, які піднімають її супроти зла, і знаходить їх передусім у моральній природі людини. Це, до речі, зближує його позицію з віковою традицією французької культури, зокрема з письменника-ми-моралістами XVII ст. й просвітниками XVIII ст.

Роман "Чума" цікавий і як художнє явище. Написаний у підкреслено стриманій і

об'єктивній манері, у формі хроніки однієї епідемії, а хроніка, чи роман-хроніка, яку відомо, найбільш об'єктивізований жанр, спрямований передусім на фіксацію подій. Справді, роман "Чума" в його філософсько-інтелектуальному змісті можна розглядати як своєрідний авторський монолог, розбитий на окремі партії, вручені різним персонажам. Втім, це природна річ для філософського роману.

Роман "Чума" з його філософсько-інтелектуальним змістом можна розглядати як своєрідний авторський монолог, розбитий на окремі партії, вручені різним персонажам, котрі виступають носіями різних сторін авторського Світогляду, різних її аспектів і тенденцій. У цьому розумінні роман — це розмова із самим собою, що, проте, не розбавляє персонажів індивідуальних рис, глибокої мотивації їх вчинків.

Особливості стилю роману "Чума" ще раз підкреслюють спадкоємність творчості Камю, слідування традиціям поширеного в новітній інтелектуальній прозі жанру, що характеризується універсальністю змісту. "Чума" алегорична, як стародавні міфи, як Біблія, але на відміну від стародавніх притч, які тяжіли до прямолінійних алегорій, вона відзначається смисловою багатозначністю. Читачі знаходять у романі відповіді на свої запитання. Роман-притча "Чума" у цьому розумінні наближається до міфу, стаючи над культурним явищем (у тому розумінні, що належить не до однієї якоїсь культури), стаючи загальнолюдським явищем. "Чума" Камю — одна з найвидатніших подій у цьому жанрі, поряд із "Мобі Діком" Мелвілла, "Процесом" Кафки, "Котлованом" Платонова. "Чума" — це й роман-попередження, роман-пересторога, це явище загальнолюдське і надчасове.

Зло, за Камю, на відміну від свого історичного прообразу, не піддається дослідженню, воно вбиває, — це все, що дано знати про нього його жертвам.

Тут і виникає бінарна позиція: людина — зло, і стоїть вона настільки ж гостро, як стояла, скажімо, у Кафки. Але вирішує це протистояння Камю, виходячи знову ж таки із своєї філософії. Людина має зробити "вільний вибір", щоб стати Людиною. Оранці мають змиритися чи бунтувати, третього не дано.

Герої Камю — Ріє, Кастель, Тарру, Гран, Рамбер — борці, бунтарі. Зіставляючи роман "Сторонній" і роман "Чума", автор писав: "Чума" в порівнянні зі "Стороннім", безперечно, знаменує перехід від самотнього бунтарства до визнання спільноти, чию боротьбу необхідно поділяти. І якщо існує еволюція від "Стороннього" до "Чуми", то вона відбувається в напрямі до солідарності й співзвучності.

Його герої — бунтарі, хто сміливо постає проти світового зла, хай, навіть, це "сізіфів труд" (бо ж вилікувати так нікого і не вдалося, все обмежувалось лише полегшенням страждань, не вдалося і віднайти сироватку — чума відповзла сама, так само, як і сама прийшла). Як бачимо, все та ж абсурдність буття і так само людина вільна зробити вибір. І цей вибір робить її справді Людиною.

У 1960 році, на момент смерті Камю в 46-річному віці, його цілковито зреклися ліві паризькі угруповання — не тільки через його антикомунізм, але й через його відмову як франко-алжирця підтримувати справу Фронту визволення Алжиру.

Камю продовжував відстоювати расове примирення в Алжирі ще впродовж

тривалого часу після того, як екстремізм розвіяв усі надії на перемогу такої політики. Водночас він розчарувався й у правих, вийшовши з комітету ЮНЕСКО на знак протесту проти прийняття до цієї організації франкістської Іспанії. Його часи були винятково несприйнятливими до закликів до поміркованості.

Отже, як бачимо, твори А.Камю були досить своєрідними, далекими від романтичної класики, відзначалися непередбачуваністю своїх героїв, носили філософський характер. Одним словом — походили на самого автора: А.Камю.

Список використаної літератури

1. Хрестоматія зарубіжної літератури. — К., 2001.
2. Українська та зарубіжна література. — К., 2000.
3. Літературна енциклопедія. — К., 1994.